

In de kerk van Den Ham struikel je bijna over de grafzerken, 25 in totaal. De oudste zerk dateert uit de tijd voor de Reformatie en wordt deels bedekt door een bank. Uit 1617 dateert de grafplaat van Gerryt Crabbe, ‘in der tit commis generael van de confoyen, verwachtet een salige operstandinge in Christo’, die heel toepasselijk is versierd met een krab. Veel van de grafschriften zetten aan tot overdenking van de menselijke eindigheid.

Bouwgeschiedenis

Die doden liggen er wat hen betreft niet voor de eeuwigheid, ze verwachten allen een ‘salighe opstandingh’. Ook de kerk heeft een soort wederopstanding doorgemaakt. De oorspronkelijke 15^e- of vroeg 16^e-eeuwse onderkant van de muren staat er nog, in rode kloostermoppen, daarbovenop is de wederopgestane kerk te zien. In een kleinere baksteen en met op het dak in blauw geglazuurde dakpannen het bouwjaar 1729. De grote achtkantige dakruiter is met leisteen gedekt in de zgn. ‘Maasdekking’ en heeft galmgaten op elke windrichting. Aan de gotische snit van het driezijdig gesloten koor is af te lezen dat bij de herbouw ook de fundamenten van deze middeleeuwse voorganger werden benut. Dit betrof een kapel die in 1555 werd gesticht vanuit het nabijgelegen klooster Aduard en die na de Reformatie werd gebruikt als hervormde kerk. Na een blikseminslag in 1912 werden de westmuur en de dakruiter vernieuwd. In 1978 werd de kerk overgedragen aan de Stichting Oude Groninger Kerken en in 1997 volgde een ingrijpende restauratie.

Ligging

De kerk is schilderachtig gelegen op een verhoging aan een doodlopende weg. Het ontstaan van het kerspel en de stichting van de eerste kerk hangen samen met de inpolderingsgeschiedenis van deze streek in de late middeleeuwen. Direct ten westen van Den Ham bevond zich in die tijd een open zeearm die tot aan Aduard reikte. Den Ham viel toen nog binnen het Aduarder Zijlvest en gold als een ‘vette’ predikantsplaats. De kerk bezat de nodige landerijen waardoor de predikant een heel aardig inkomen had.

Piloersema-borg

De Piloersema- of Hamsterborg viel binnen de historische kerspelgrenzen van Den Ham. Hij werd al vermeld in 1448. De familie De Mepsche verwierf de borg in 1567. Onder het koor bevindt zich de oude grafkelder van deze familie, de eigenaars van de nabijgelegen Piloersema- of Hamsterborg. Na de verkoop in 1699 door nazaten van de familie werd de borg een boerderij en is dat sindsdien gebleven.

Interieur

Onder het blauw geschilderde balkenplafond staat de gave traditionele ‘Westerkwartierinrichting’: de preekstoel aan de zuidkant omsloten door een dooptuin, daar tegenover de banken van vooraanstaande boerenfamilies met fraai snijwerk op achterschot en deurtjes (18^e en 19^e eeuw) en twee rijen banken (19^e eeuw) in het schip. Een van de herenbanken is versierd met houtsnijwerk in rococostijl. Tezamen vullen ze een groot deel van de kerkruiimte. Hieruit blijkt dat rijke herenboeren het in het dorp voor het zeggen hadden. Het orgel en de preekstoel zijn wit geschilderd. Op het doophek staat een lezenaar die evenals de preekstoel is voorzien van een franjerandje.

Getuige een gedenkbordje op de balustrade werd het orgel in een neogotische kas geschonken door Menno Willemsen, die overleed op 6 december 1898. Dergelijke schenkingen van kerkmeubilair door welgestelde boeren en edelen kennen een lange traditie in Groningen en kwamen vaak voort uit een mix van weldoenerij en zelfrepresentatie. De merkwaardige avondmaalstafel met een marmeren blad op een ijzeren onderstel in zwierige vormen ontsnapte in de jaren 1970 ternauwernood aan de vuilnisbelt.

© Gebaseerd op tekst van Justin Kroese (ODE: 50-jarig jubileum van SOGK 2019), aangevuld met informatie van Peter Hoffer.

SOGK ©2021, herziene versie